

Gorenjec

List za gospodarstvo, socialno politiko in prosveto

Uredništvo in uprava, Strossmajerjev trg 1.
Telefon št. 73.

Leto XXIII. Št. 37.
Kranj, 16. septembra 1939

Izhaja vsako soboto.
Naročnina: celoletno 40- din, polletno 20- din,
četrtletno 10- din.

Zamujeni trenutki

Zivimo v času, ko se odločajo usode držav in narodov v mnogočem za dolgo, dolgo časa.

Kaj nismo letos bili priča, ko se je spreminilo obličje Evrope tako temeljito, da bi si tega ne mogli misliti nikdo, pa naj bi prerokoval še tako drzne spremembe. Trpeli so naši slovanski bratje Čehi, Slovaki, Rusini in sedaj so na vrsti Poljaki. — Prišlo je nanje čez noč hitro, da se še danes mnogi ne morejo znaniti v novem položaju. Danes se države obo-rožujejo daleko preko svojih gospodarskih sil, žrtvujejo vse samo zato, da jih ne prehitijo huda ura. Koliko danes časopisi in govorniki raz-motrivajo o tej ali oni nesreči države, češ, ne bi bil padel v pogin, če bi bil pravočasno to ali ono ukrenil. Morda bi bilo zadostovalo kaj malega, pa bi bila nesreča preprečena. Zamujeni trenutki se obkokujejo, kličejo nazaj, a ni jih več in morda jih nikdar več ne bo. Slovanski narodi štejemo v zgodovini žalibog precej zamujenih trenutkov, ki so življenje posameznega naroda zaobrnilo v popolnoma nasprotno smer — v nesrečo. Velik je čas, v katerem živimo, zato hočem povdariti baš radi tega nekatere nesrečne trenutke slovenskega naroda.

Spominno se zopet slovenskega kneza Rastislava. Odločni, dalekovidni in razodni knez se je hotel od vsiljivih Nemcev popolnoma odločiti, zato je leta 863 dobil sveta brata Cirila in Metoda, da sta poučevala njegove državljane krščansko vero v slovenskem jeziku. Rastislav je hotel napraviti svojo državo od Nemcev neodvisno v cerkvenem oziru, nato pa je namerjal svojo vladavino, ki je obsegala današnje Moravsko, Slezijsko, Gornji del Avstrije in vso Slovaško od Nemcev tudi politično popolnoma osvoboditi. Papeži, ki so hoteli pokristjanjene Slovane obvarovati pred razkolom Fccija, so se zavzeli zanje in so podprli delo sv. Cirila in Metoda v celem obsegu. Obnovili so staro panonsko nadškofijo, ki je obsegala Panonijo in Moravsko in sv. Metoda postavili za nadškofa. Rastislav je dosegel svoj cilj, njegova država je postala od Nemcev neodvisna.

Pridrli pa so na Rastislava Franki, a Rastislav je bil močan, ker so ga podprli papeži. Nastal je sijajen položaj. Ustvari naj se nova Nemštvo in oholemu Carigradu neodvisna velika in močna slovanska država — Rastislav pa bodi njen vladar! Ne da se misliti, ne da precenti niti od daleč, kaj vse bi bilo za slovenstvo še danes drugače, če bi se bilo to izvršilo. Rastislav je vse svoje življenje posvetil ideji, veliki ideji, da bi svoje ljudstvo popolnoma osvobodil od nemške nadvlade. Pa glej nesreče baš v času, ko se je gornji načrt moral izvršiti, je bil dalekovidni knez od svoje glave lastnega nečaka Svatopluka zajet leta 870 in zaslepljeni Svatopluk je izdal velikega narodnega kneza Rastislava Nemcem, ki so se strašno maščevali nad nesrečnim slovanskim vladarjem. Kralj Ludovik Nemški je dal Rastislavu iztakniti oči, ga je vrgel v ječo, iz katere idealni vladar nikdar več ni prišel. Umrl je v ječi, umrl kot žrtev velike plemenite slovanske ideje. Ali nam Slovanom ni preveč zarasla trava nad grobom-spominom slovanskega vladarja Rastislava! In po njegovi smrti? Nad Rastislavovo državo je zavlada Svatopluk, ki pa ni imel veliko idej ne za ljudstvo, ne za državo. Ponovno ga vidimo v zvezi z Nemci. Zato je nasprotoval Metodovemu delovanju in pustil je, da je na Moravskem po smrti sv. Metoda zavladao nemštvo v cerkvi. Usodna ura je prišla, a sebična Svatoplukova politika je ni razumela. Če bi bil on ostal na politiki svojega velikega prednika, kakor so jo začrtali in imeli pred seboj papeži — sv. Ciril in Metod in Rastislav — bi za njih obrambo iskal pomoči na jugu pri slovanskih Bolgarjih. Slovanska panonsko-moravska država bi bila ostala neodvisna in močna. Ogrov ne bi bilo nikdar tam, kjer so sedaj — nekaj velikega bi se bilo preprečilo — Severni Slovani in Jugoslovani bi ne bili razdruženi.

Tako pa je leta 892. poklinal nemški kralj Arnulf Ogri v boj zoper nekdanjega zavezu-

Banovina Hrvatska v številkah

Banovina Hrvatska obsega kakor vemo, celo bivšo savsko in primorsko banovino, katerim so priključeni okraji dubrovniški iz zetske banovine, travniški, brčanski in fojniški iz drinske, derventski in gradačaški iz vrbaske ter iloški in šidski iz donavske banovine.

Po zadnjem ljudskem štetju l. 1931 je štela savska banovina 2.704.383 duš, Po veri je bilo v tej banovini 2.122.631 kristjanov, od tega 517.191 pravoslavcev, 382.5 muslimanov, 19.575 Židov in drugih ver.

Primorska banovina šteje 901.660 duš od teh 692.496 katoličanov, 138.375 pravoslavnih, 69.360 muslimanov, 578 Židov in drugih.

Dubrovniški okraj ima 50.201 duš, od tega 47.132 katoličanov, 2342 pravoslavnih, 342 muslimanov. V samem mestu Dubrovniku je katoličanov 45.147, pravoslavnih 2003, muslimanov 299. Brčki okraj ima 97.962 duš, od tega 42.208 katolikov, 34.956 pravoslavnih in 20.443 muslimanov. Okraj Fojnica ima 25.144 duš, od teh 15.972 katoliških, 566 pravoslavnih in 8587 muslimanov. — Okraj Travnik ima 45.386 duš, od tega 20.903 katoličanov, 5557 pravoslavnih in 18.512 muslimanov. — Okraj Derвента šteje 67.305 ljudi, od teh 34.105 katoličanov, 23.931 pravoslavnih in 8250 muslimanov. — Okraj Gradačac šteje 50.992 duš, od teh po veri 19.668 katoličanov, 16.457 pravoslavnih in 14.521 muslimanov. — Okraj Ilok ima 29.938 duš, po veri 11.674 katoličanov in 15.574 muslimanov. — Število protestantov, ki je največ-

je v savski banovini ter v okraju Ilok in Sid, ki sta v bivši Slavoniji, ni omenjeno, katoličani vzhodnega obreda ali unijati pa so vsi med katolike.

Vsega skupaj šteje nova banovina Hrvatska po ljudskem štetju iz leta 1931 4.007.227 duš, od teh 3.020.406 katoličanov, 767.934 pravoslavnih, 143.880 muslimanov in 75.000 izpovedovalcev drugih ver. Po približnem računu statistikov pa znaša danes število prebivalstva nove Banovine Hrvatske 4 milijone 423.000 k čemer je treba pripomniti, da je bil narastek prebivalstva v teh krajih žalibog leto za letom v upadanju.

Banovina Hrvatska obsega 66.393 kvadratnih kilometrov kar predstavlja 26,6% površine celokupne države. Katoličanov je v njej 65%, pravoslavnih 20%, muslimanov 4%, protestantov 0,5% in Židov tudi 0,5%.

Banovina Hrvatska ima skupaj v mestih 116 okrajev. Pravoslavni imajo absolutno večino v 13 okrajih. Relativno večino imajo v dveh okrajih, Ilok in Sid.

Muslimani imajo absolutno večino v enem okraju, to je v Konjiču. Katoličani imajo v Banovini Hrvatski absolutno večino v 95 okrajih, relativno pa v petih okrajih. Relativnost pomeni, da je v vseh omenjenih okrajih tudi izvestno število nekatoliških ali pravoslavnih manjšin. Število katoličanov pa je znatno skoro v vseh okrajih, ki imajo absolutno pravoslavno večino.

činom pri večerni študentovski prireditvi. Ze uvodne simbolične vaje deklisnega krožka in prigodne deklaracije (največ iz Medveda in Gregorčiča) najmlajših iz dijaške vrste so ustvarile resnobno razpoloženje za istotako resnobno duhovno igro (igra je šele v tisku). Igrali so vsi po splošni sodbi izborni. Glas in kretanje zlasti še obrazna mimika Smrti so pričale, da so se res uživali v vlogi božje poslanke smrti. Tudi številno občinstvo — mnogi so morali oditi, ker je dvorana bila premajhna — je pod vplivom predhodne razlage g. prof. Alojzija Strupija doživljalo ob igri z vso pozornostjo resnobno misli smrtnega plesa. Hvalevredno je posebej dejstvo sedanjih naklanskih študentov, da so čisti donos svoje prireditve poklonili v fond nameravanemu Farnemu domu. Tudi s to plemenito gesto so izpričali, da se čutijo eno z ostalimi farani, za kar so jim isti posebej hvaležni. Bog jih čuvaj v novem šolskem letu, da ga srečno prično in še srečneje končajo in se tako bližajo svojim bodočim poklicem, v katerih hočejo delovati za blagor svojega ljudstva. Dijaki in dijakinje, Bog vas živi v vaši lepi mladostni vzajemnosti!

Pa tudi točasno živi lepo število naklanskih rojakov — duhovnikov in svetnih odličnikov.

Posebna dika in upanje naklanske fare so pa nadebudni točasni številni dijak in dijakinje. Nič manj kot 33 jih obiskuje razne srednje in visoke šole (med njimi kar 3 gg. bogoslovci). Hvalevredno je zlasti na teh mladih ljudeh, da se čutijo tesno povezane z onimi rojaki, katerim ni dana prilika za nadaljne študije. To pokažejo ob raznih cerkvenih slovesnostih, ko se čutijo eno z domačo faro. Prav posebno pa so to vzajemnost z vsemi farani pokazali s preteklo nedeljo, ko so v lepem medsebojnem soglasju in s sodelovanjem deklisnega krožka pripravili bogat duhovni užitek svojim doma-

Is naše tekstilne industrije

Textilna tovarna Thaler v Skofji Loki je 9. septembra t. l. odgovdala s 14 dnevnim odgovodnim rokom službo vsem svojim delavcem. Podjetje se sklicuje na nastale razmere. Dne 11. t. m. pa je podjetje 6 delavcem, ki so prišli na delo, odpovedalo službo brez odpo-

vednega roka. Razmere v naši državi niso take, da bi opravičevale tak usodepoln korak za naše delavstvo, ki tudi sicer ne uživa v podjetju tistih pravic, ki mu jih zakon priznava. Podjetje dosedaj ni upoštevalo določb uredbe o minimalnih mezdah, zakona o nad-

na slovanske države zaplakal Rastislav? Četudi že od leta 870. počivajo njegove kosti. Ali ni v holesti zajčalo srce apostoloma sv. Cirila in Metoda? Toliko sta ljubila in žrtvovala za cerkev in slovansko samostojnost, ob kateri naj bi zrasla politična nezavisnost.

In papeži katoliške cerkve, ki so s tako očetovsko ljubeznijo in skrbjo vodili zemljo slovansko, ki je pred našimi očmi pretrpela pretveze, da danes plaka na razvalinah toli milijonov slovanskih bratov in sestral! Pa kaj, ko z Rastislavom in Svatoplukom se ni konec zamujenih trenutkov v naši zgodovini!

Lahkoatletске tekme v Kranju

Ze dolgo časa je bila želja vseh lahkoatletov v Kranjskem okrožju, da bi priredili v Kranju tekmovanje na katerem bi pomerili svoje moči.

Zeleni pa so prirediti takšno tekmovanje tudi odboriki OFO., vendar naše športno igrisče ni bilo pripravljeno, da bi se tam izvršilo tekmovanje v večjem obsegu. Zato je bilo potrebno pripraviti najprej „Planino“. Ta naloga je bila še kar dobro rešena in „Planina“ je bila v nedeljo popolnoma slična dobro pripravljenemu prostoru.

Prireditve je izpadla v splošno zadovoljnost vseh tekmovalcev, pa tudi navijačev in mirnih gledalcev. Kako ne bi dobro šlo, saj je bilo glavno delo v rokah gospodarstva Zveznih funkcionarjev, ki so takšnega dela zelo dobro navajeni. Za njihovo ljubeznivost in požrtvovalnost pa se jim prav lepo zahvaljujemo.

Je pa še nekdo, kateremu moramo biti hvaležni, da se je tekmovanje vršilo in ki je imel v rokah vse tehnične priprave. To je g. Hlebce Jože, ki pa je žal nenadoma odpotoval. Vem pa da je vseeno vesel; saj mu že zaveat, da se je tekmovanje vršilo in pa dobri rezultati, ki so jih atleti dosegli, zadoščajo, čeprav ni bil priča naši slovesnosti.

Izid tekmovanja pa je sledeči:

Tek 100 m (tekmovalo 10 tekmovalcev)

1. Lavrenčič Srečko 12,8
2. Cop Leopold 13.
3. Berčič Mirko 13,1

Tek 800 m (tekmovali 4 tekmovalci).

1. Rant Pavel 2:34,4
2. Pečnik Miro 2:34,5
3. Pretnar Leopold 2:39,1.

Tek 1500 m (tekmovala 2 tekmovalca).

1. Malec Stanko 4:58
2. Kočar Andrej 5:20:8.

Tek 5000 m (cross-country tekmovalo 7 tek.).

1. Berčič Jože 17:29
2. Proj Ivan 17:29:2/5
3. Jereb Jože 19:8:2/5
4. Pogačnik Janko 20:62/5.

Tu si je priboril že drugič pokal g. Siferrija, Berčič Jože.

Skok v daljavo (tekmovalo 9 tekmovalcev).

1. Cop Leopold 540 m
2. Lavrenčič Srečko 532 m
3. Ramovš Marijan 525 m
4. Ciglič Henrik 515 m
5. Frass Marijan 480 m.

Skok v višino (tekmovala 2 tekmovalca).

1. Strupi Janez 160 cm
2. Okorn Rupret 130 cm.

Met krogle (tekmovali 3 tekmovalci).

1. Vovk Jože 1724 cm
2. Berčič Al. 1592 cm
3. Berčič Mirko 1525 cm.

Štafeta 4x100 m (3 štafete).

1. Kranj l. (Ciglič-Fon-Cop-Lavrenčič) 35:0
2. Smartin 55:3
3. Kranj II. 57:3.

Za leto 1939/40 si je priborilo v štafeti 4x100 štafeto moštvo FO Kranj, pokal, ki ga je daroval g. župan Cesenj.

Omeniti moramo še, da je pri večini disciplin tekmoval izven konkurence Klinar Tone iz St. Vida in dosegel odlične uspehe.

Zupan in Grošelj

kleparstvo
Kranj, Jenkova 23

Izdelava brzoparilnih kotlov. Izvršujejo se vsa v to stroko spadajoča dela in popravila.

Tri prednosti:
Eleganca, kvaliteta, nizka cena
odlikujejo sodobno pohištvo dobavljeno od
tv. Mizarstvo Sloga
Božič Jože
KRANJ — STRUŽEVO

Vidovdanska o. 6

Sprejema hranilne vloge in tudi vloge na tekoči račun. Hranilne vloge se lahko vplačujejo tudi potom Poštne hranilnice in so vlagateljem te položnice na razpolago.

*

Hranilne vloge se obrestujejo po 4% in so vlagateljem vedno na razpolago. Vezane vloge s tri mesečno odpovedjo se obrestujejo po 5%.

HRANILNICA IN POSOJILNICA
V KRANJU R. Z. Z. N. Z. LJUDSKI DOM

Vina

iz Centralne vinarne v Ljubljani, Frankopanska ulica 11, bodo zadovoljila Vaše pivce najbolj!

Izdelujem tapetniške stroje

Markič Franc

splošno ključavničarstvo
Stražišče pri Kranju

Popravila stolpnih ur in vsa mehanična dela.

V Gorenjski oblačilnici v Kranju,

dobite vseh vrst obleke, hubertuse, površnike, modne hlače, pumparice, obleke za šolarje, damske kostume, plašče vseh barv, dežne plašče itd. Se priporoča krojaštvo

Čenčič Štefan in Kozelj Franc

Zahvala

Potrti v neizmerni žalosti ob smrti našega nenadomestljivega in nepozabnega predragega sinčka edince, brata in vnuka

Bitenca Francija

učenca 4. razreda osnovne šole

se iskreno zahvaljujemo vsem, ki so v teh težkih dneh žalosti in bolesti kakorkoli nam stali ob strani in z nami sočustvovali. Posebej se zahvaljujemo zdravniku g. dr. Beziću za njegovo pomoč v bolezni, preč. duhovščini z g. dekanom na čelu, upraviteljstvu in učiteljstvu osnovne šole ter učencem 4. razreda, ki so našega pokojnega Francija spremili na zadnji poti, mu pred hišo tar ob grobu tako lepo zapeli ter na krsto položili lep venec. Zahvaljujemo se sošolecu Varlu za tako lep poslovilni govor in vsem sošolecem iz Klanca in Huj.

Topla zahvala pa naj končno velja vsem darovalcem vencev in cvetja in vsem, ki so v tako obilnem številu spremili našega dragega sinčka na zadnji poti. Za vse izraze sožalja in sočustvovanja z nami naj bo dobrotljivi Bog vsem plačnik!

Klanec, dne 14. septembra 1939.

Zalujoči ostali.

Zahvala

Potrti neizmerne žalosti ob smrti naše predrage pokojne mame, soproge, stare mame in tašče

Marijane Kokalj roj. Brejc

soproge posestnika

se zahvaljujemo vsem, ki so pokojnico v dolgih letih bolezni obiskali in tolažili. Prav posebno se zahvaljujemo primariju g. dr. Robertu Neubauerju za mnogoštevilne obiske in njegovo požrtvovalnost, s katero je pokojnici lajšal trpljenje. Prav srčna zahvala tudi preč. g. župniku Železnju Alojziju, ki je med boleznijo večkrat rajni mami delil duhovno tolažbo.

Zahvaljujemo se vsem, ki so prišli blago pokojnico pokropiti na mrtvaškem odru, vsem, ki so darovali duhovno cvetje za blagor duše, pa tudi onim, ki so z venci in rožami obsuli krsto.

Prisrčna zahvala pa bodi izrečena vsem spoštovanim prijateljem iz Ljubljane in od drugod, predvsem iz bližnje in daljne okolice, kakor tudi vsem organizacijam, kateri so našo drago pokojnico spremili na njeni zadnji poti in zanjo molili, obenem pa nas tolažili. Prav vsem naj ljubi Bog mnogotero povrne, našo dobro, pokojno mamo pa bomo ohranili v hvaležnem spominu.

Zalog pri Golniku, dne 14. septembra 1939.

Zalujoča družina Tavčarjeva.

Mimica Zagorska:

34

Marija Taborska

(Zgodovinska povest iz dobe turških časov.)

(Dalje.)

Biriči so se spogledali in tisti, ki ga je župan prej udaril, je zlobno rekel:

„Torej še trdiš, da ga tvoj sin ni ubil!“

„Moj sin je nedolžen,“ je jeknil Vilibald. Oči si je pokrtil in na hrast se je naslonil, da ni padel.

„Jaz ga nisem,“ je zastokal tudi Martin. „Nebo in zemlja naj pričata, da ga nisem!“

Ljudem se je pošteni fant smilil. Zenske so glasno jokale, moške pa so klicali:

„Izpustite županovega sina, ker je nedolžen! Mi vsa moremo pričati zanj, da je nedolžen.“

„Neki svobodnjak je še dostavil:

„Gorje Radovljici in vsi gosposki, če Vilibaldovemu sinu prokleti oskrbnik le las skriviti!“

Od nekod se je pojavil Gorazd z razmršenimi lasmi in pobesnelim obrazom. Pest je stisnil in s hrpavim glasom zarjul:

„Povejte Leopoldu, temu prokletemu gadu, da mu bom jaz zaradi hčere glavo strli!“

Takrat je tudi Martin vzdignil povešeno glavo in s krvavimi očmi poiskal Gorazda.

„Gorazd, ne bojte se prišla bo ura najinega maščevanja!“

„Saj vem, da mora priti! Takrat bo crknil ta hudičev pes, kakor žival še nikoli ni poginila.“

Biriči so zgrabili Martina in ga porivali naprej.

„Pustite ga! Izpustite nedolžnega pri tej priči!“ je vpila vsa množica.

„Tako ga izpustite!“ so ukazovali najpogumnejši in roke so jele grabiti debelo kamenje.

Biriči so uvideli, da je ljudstvo razkačeno, zato so poskusili z lepimi besedami miriti.

„Ljudje božji, pustite nas vendar, mi vršimo samo svojo dolžnost. Če je županov sin nedolžen, bo jutri ali pojutrišnjem že prav gofovo doma in namesto njega pride v ječo kriva priča.“

Biriči so pa odgnali Martina proti Radovljici. Županov sin je gledal v tla in kar trgalo se je v njem, toliko sramote je moral prestati. Vsakdo kdor ga je poznal, se je začuden ustavil pred njim in vprašal:

„Martin, kaj pa si vendar storil, da te zvezanega zenejo.“

Martin je prisiljeno ponižno molčal, biriči so pa odgovarjali:

„Nekoga je ubil.“

Fant se je skoro oddahnil, ko so ga prignali v radovljiško graščino, tam ga vsaj radovedneži mogo videli. Cnali so ga v dolgo in široko sodno dvorano. Za sodno mizo je že sedel mestni vicedom Valerij Kraig, na vsaki strani ob njem sta stala dva biriči s sulicami. Za sodnikovim hrbtom je bila velika slika, ki je predstavljala žensko z zavezanimi očmi, v levici je držala snopič liktorskih palic, v desnici pa sekiro. Tako je bila upodobljena pravica.

Sodnik Valerij Kraig se je smehljal tako medeno, kakor bi ne bilo nobene zle misli v njem. Dolgo je gledal Martina. Nenadoma pa mu je smehljal izginil z ustnic. Nemara se mu je tedaj zalil, mladi fant zasmilil. Veličastno je vstal s stola in rekel:

„Ti si torej Martin, sin svobodnjaka in župana Vilibalda iz Dolenje vasi v Podbrezjah?“

„Da,“ je jasno in odločno pritrtil Martin.

„Obdolžen si, da si umoril človeka, ki leži mrtev ob Lešnici. Kje si bil ponoči?“

„Doma.“

„Ali imaš priče, da si bil vsa noč doma?“

„Nimam.“

„To je slabo zate,“ je zmajeval sodnik. „Kje pa spiš?“

„V svislih.“

„Sam?“

„Ne. Tudi trije hlapci spijo na senu.“

„Ali ti ne morejo pričati zate.“

„Ne morejo. Vsi trije so bili na vasi z drugimi fanti in so šle proti jutru prišli domov.“

„Zakaj pa ti nisi šel z njimi na vas?“

„Truden sem bil, pa sem šel spat.“

Sodnik si je podprl glavo, zagledal se je v mizo in je dolgo, dolgo mislil. Potem je spet opazoval Martina, motril njegov obraz, toda obraz županovega sina je ostal pri tem motrenju miren in mračen.

„Ali poznaš tujca ki leži mrtev pod Gobovcami?“ je po dolgem premišljevanju vprašal sodnik.

„Poznam.“

„Kdo je?“

„Neki slepar, ki je sinoči hotel pri nas prenočiti in ki se je izdajal za večnega potnika.“

„Zakaj potem ni prenočil?“

„Vsi posli so se ga bali, jaz pa sem ga vrzel ven, ker sem jih hotel prepričati, da je navaden slepar.“

„Tako? Toda ta človek je imel denar.“

„Ne vem, jaz ga mu nisem štel.“

„Pomislil. Ti praviš, da so se hlapci bali večnega potnika.“

„Da.“

„Torej bi ga nobeden izmed njih ne upal ubiti.“

„Nobeden.“

„In vendar je bil ubit z vašo sekiro. Tvoj oče sam je sekiro takoj spoznal za svojo last.“

„Ali to izpričuje, da sem ga ubil jaz ali kdo naših? Saj je mogel tudi kdo iz vasi priti ponoči na dvorišče in vzeti sekiro.“

„Ne. A, pač,“ se je takoj domislil, „samo enega človeka poznam, tisti bi bil zmožen to storiti, drugi ne.“

„Kdo?“